

Artykuły

Agnieszka Lisowska, agnieszka.lisowska2@uwr.edu.pl

Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej, Uniwersytet Wrocławski

Norweski „hotel skansenowski”, czyli o połączeniu funkcji kulturowej z komercyjną

Słowa kluczowe: skansen, dziedzictwo kulturowe, ochrona dziedzictwa, rozwój społeczno-gospodarczy, turystyka obszarów wiejskich

Abstrakt

Bardzo szybko postępujące procesy globalizacyjne, stały się tak bardzo powszechne, że wręcz niedostrzegalne, mają swoje skutki w różnych dziedzinach życia. Z jednej strony związane są z gospodarką, czy wzrostem współzależności politycznej poszczególnych państw. Z innej natomiast wiążą się ściśle z silnymi przemianami społeczno-kulturowymi. Prowadzą bowiem do zaniku więzi społecznych, tworzenia się globalnego społeczeństwa, a co za tym idzie utraty tożsamości lokalnej, którą zastępuje tożsamość globalna. Dlatego niezwykle istotnym staje się pielęgnowanie i promowanie wiedzy o własnym pochodzeniu, związane nie tylko z elementami kultury materialnej, ale również dorobku duchowego. Miejscami, które skupiają oba elementy dziedzictwa kulturowego są skanseny. Umiejętne wykorzystanie tego dorobku poszczególnych społeczności daje ogromne możliwości, nie tylko zapewnia opiekę i ochronę tej bezcennej spuścizny, ale również stymuluje rozwój społeczno-gospodarczy. W związku z tym przed turystyką pojawiają się coraz to nowe wyzwania. Współczesna turystyka zapewniać musi nie tylko atrakcyjną, a jednocześnie konkurencyjną ofertę dla zwiedzających, ale również zadbać o własną wystarczalność w ujęciu ekonomicznym.

Wprowadzenie

W ramach szeroko pojętej turystyki, charakterystycznym dla dzisiejszych czasów jest rozwój przede wszystkim tej określanej mianem poznawczej czy też po prostu krajoznawczej. Powodem takiego stanu jest przede wszystkim wzrost ciekawości świata [Stasiak 1998, s. 67]. Turyści stają się coraz bardziej świadomi otaczającej ich rzeczywistości, szukają autentyczności, zainteresowanie ich wzbudza również historia pewnych miejsc, regionów czy sposobu życia i funkcjonowania dawnych społeczeństw. Taki stan rzeczy powoduje, że stają się oni osobami wymagającymi od produktów turystycznych czy obiektów o tymże charakterze odpowiedniego przygotowania, przystosowania i co za tym idzie właściwej oferty. Miejscami zapewniającymi tego rodzaju doznania są m.in. skanseny. Są one ważnymi obiektami, zwłaszcza w kontekście rozwoju turystyki kulturowej na obszarach wiejskich. To właśnie w II połowie XX wieku zauważono duży potencjał kulturowy takich miejsc. Związane to było przede wszystkim z przenoszeniem się większości mieszkańców do miast, co spowodowało stopniowe wyludnianie, a to z kolei dało szansę zagospodarowania nie naruszonych działalnością gospodarczą fragmentów, niekiedy zabytkowych elementów budownictwa wiejskiego. Spowodowało to powstawanie obiektów o charakterze kulturowym, gdzie można było zobaczyć dawną zabytkową zabudowę wiejską. Wiązało się to również z narastającym zainteresowaniem regionalizmem, ale także tradycjami i obyczajami, jak również chęcią uczestnictwa w ludowych imprezach. Warto dodać, że dzięki zauważeniu kulturowego potencjału obszarów wiejskich, niejednokrotnie zachowane zostały cenne obiekty [Mikos von Rohrscheidt, s. 63, 2008]. Zniszczenia powojenne, a także przemiany

społeczno-gospodarcze przyczyniły się do coraz rzadszych przejawów unikalnej kultury ludowej. W Polsce istnieje jedynie kilka regionów etnograficznych, gdzie zachowane zostały tradycje oraz obyczaje, do nich zaliczyć trzeba Podhale, Łowickie, Kaszuby oraz Kurpie. W innych miejscach dziedzictwo wiejskie zostało zgromadzone i jest udostępniane w ramach muzeów etnograficznych, skansenów czy izb regionalnych, które stają się coraz atrakcyjniejszymi obiektami dla mieszkańców miast, jak również mieszkańców samych wsi. Skanseny są właśnie takimi specyficznymi obiektami, które stanowią centra dziedzictwa kulturowego wsi, ich zasadniczym celem jest odtworzenie środowiska kulturowego tych jednostek osadniczych. Do obiektów eksponowanych tam zaliczać będą się nie tylko same przedmioty znajdujące się we wnętrzach poszczególnych budynków, ale również same budynki, ich całościowy układ, a także elementy tzw. „małej infrastruktury”, takie jak płotki, kapliczki, studnie czy elementy zieleni [Czajkowski 1980 s. 29-32, 1984, Stasiak 1998, s. 67]. Poza wystawami statycznymi, specyfika tego rodzaju obiektów obejmuje również ukazanie duchowego dziedzictwa obszarów wiejskich w postaci sposobu życia mieszkańców, obyczajów oraz innych elementów, którzy niejako ożywiają muzea. Należy tu wspomnieć o hodowli zwierząt gospodarskich, prowadzeniu działalności rolnej w sposób tradycyjny, czy też urozmaiceniu zwiedzania poprzez pokazy pracy rzemieślników oraz możliwość uczestnictwa w różnych imprezach folklorystycznych związanych z miejscowymi tradycjami [Kurzątkowski 1978, s. 73-81; Wicher-Jesionowska 1978 s. 95-104; Czajkowski 1980 s. 29-39, 1984, s.5].

Nie ulega wątpliwości, że tradycyjna kultura ludowa jest jednym z cenniejszych walorów o charakterze antropogenicznym. Często podkreśla się, że turystów w tym zakresie nie będą interesować wszystkie jej elementy, mniejszą popularnością odznaczać się będą styl życia, zwyczaje, tradycje czy język, chociaż w dalszym ciągu będą istotnym elementem stanowiącym o atmosferze samego miejsca tworząc je w pewnym sensie unikalnymi. W większym stopniu będą w centrum zainteresowań specjalistów w tym zakresie [Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 1992, s. 73-75]. Punktem koncentrującym zwykle rzesze standardowych turystów było przede wszystkim dziedzictwo materialne obszarów wiejskich, do których zaliczyć można szeroko pojmowaną architekturę- tradycyjną, często drewnianą, określone układy wsi- okolnice, owalnice, wielodrożnice, ulicówki, jak również sztukę ludową i wszelkie wyroby rzemieślnicze takie jak np. tkactwo, hafciarstwo, malarstwo na szkło czy kowalstwo [Stasiak 1998, s. 67], dopiero od niedawna bardzo istotnym dla zwiedzających stają się także inne elementy dziedzictwa obszarów wiejskich.

Skanseny to specyficzne obiekty, zlokalizowane na świeżym powietrzu, o stosunkowo dużej powierzchni w obecności terenów zielonych, z możliwością organizacji dużych imprez plenerowych. Będąc przedmiotem turystyki stają się coraz atrakcyjniejsze dla turystów aniżeli tradycyjne muzea [Stasiak 1998, s. 67].

W ramach rosnącego postępu technologicznego i coraz większych możliwości obejrzenia wielu miejsc za pomocą narzędzi multimedialnych, ważnym staje się wzbogacenie oferty w taki sposób ażeby współcześni mieszkańcy regionów, państw chcieli przyjechać w określone miejsca oraz poznać ich historię, tradycje etc. Ponadto pamiętać należy, że obiekty, zwłaszcza takie jak skanseny, gdzie istotnym elementem jest autentyczność odtworzonych elementów, są dość kosztowne w utrzymaniu i konserwacji. Dlatego też ważne jest umiejętne prowadzenie polityki rozwoju obszaru czy konkretnego miejsca w taki sposób, aby jeśli nie jest w stanie przynosić zysków, to żeby chociaż było w jakimkolwiek stopniu opłacalne. Ciekawym przykładem wydaje się kompleks norweski - Byrkjedalstunet, który poza tym, że stanowi znakomite odtworzenie dawnej, tradycyjnej norweskiej wioski, to dodatkowo jest to miejsce, które utrzymuje się z zysków pochodzących ze świadczonych usług noclegowo-gastronomicznych. Jest to miejsce, gdzie ludzie przyjeżdżają nie tylko do hotelu, ale również, żeby skosztować regionalnej kuchni oraz poznać życie farmera górskiego.

Badania przeprowadzone zostały dwukrotnie, w sezonie turystycznym czerwiec-wrzesień 2015 r. i 2016 r.. Opierały się one przede wszystkim na obserwacjach terenowych oraz wywiadach z właścicielami obiektu oraz pracownikami kompleksu. Analizy zostały przedstawione na podstawie studium przypadku, obiekcie hotelowym Byrkjedalstunet, który znajduje się w Norwegii.

Skansen jako produkt turystyczny

Walory wsi wykorzystywane są w ramach rozwoju turystyki wiejskiej. Wiążą się one przede wszystkim z względną, zazwyczaj w pewien sposób wyobrażoną naturalnością środowiska, odrębnością kulturową jej mieszkańców oraz innymi właściwościami, które stanowią swego rodzaju podstawę do budowy produktów turystycznych, określanych inaczej produktami kulturowymi [Werczyński 2014, s. 157]. Obiekt określany mianem „muzeum na wolnym powietrzu”, to taki, w którym obiekty architektoniczne, urządzenia związane z tradycją, obyczajami stanowią eksponaty zlokalizowane w otwartej przestrzeni [Czajkowski 1984]. Jednakże należy zwrócić uwagę, że w literaturze przedmiotu dotyczącej szeroko pojętej etnografii, funkcjonuje w tym zakresie pojęcie „skansenu”, definiowanego zgodnie ze słownikiem języka polskiego, jako krajoznawcze muzeum etnograficzne znajdujące się na otwartej przestrzeni, w którym eksponowane są zabytki budownictwa ludowego, a także sprzęty oraz narzędzia związane z określonym regionem [www.sjp.pwn.pl, dostęp: 18.02.2017 r.]. Skansen pojmowany w kontekście produktu turystycznego rozumiany będzie za J. Kaczmarkiem [2010, s.74], jako obiekt charakteryzujący się obecnością jednej głównej atrakcji czy też usługi, a także kilku jej towarzyszących, które zorganizowane są w jednym miejscu, a z kartograficznego punktu widzenia mają charakter punktowy. Zauważyć należy więc specyfikę muzeów skansenowskich. Występują one jako produkty turystyczne już w momencie, kiedy pojawiają się na rynku turystycznym, a im bardziej atrakcyjna oferta tym większe rzesze zainteresowanych ściąga [Werczyński 2014, s. 159].

Nie ulega wątpliwości, że skanseny są obiektami o pierwotnej funkcji turystycznej. Niemniej jednak zwrócić należy uwagę, że coraz częściej postrzegane są jako placówki rekreacyjne. Początkowo obiekty te definiowane były jako „placówki dydaktyczno-wychowawcze”, dopiero z czasem dodano w ramach definicji ich funkcję rekreacyjną [Czajkowski 1984, s. 5; Stasiak 1998, s. 70]. Zwrócono tu uwagę przede wszystkim na fakt sposobu zwiedzania, przechodzenie od obiektu do obiektu, w obszarze zadrzewionym o zróżnicowanej rzeźbie, który sprzyja wypoczynkowi psychicznemu oraz fizycznemu [Stasiak 1998, s. 70]. Ponadto skanseny mogą uzupełniać atrakcyjność krajobrazową obszarów chronionych o element kulturowy. Nie ulega wątpliwości, że od początku działalności człowieka warunkowało ją środowisko przyrodnicze, nie dziwi więc zainteresowanie połączeniem tych komponentów, ich wzajemnymi zależnościami oraz relacjami. Wszystko to wpływało na kształtowanie się pierwszych społeczności, ich obyczajów oraz tradycji. Funkcjonowanie obiektów natomiast w pierwotnej lokalizacji jest tym bardziej atrakcyjne [Stasiak 1998, s. 70-71].

Dużo rzadziej skanseny stanowią główne obiekty szlaków o charakterze etnograficznym czy też związanych z historią ludową. Dwa spośród polskich obiektów tego typu znajdują się na szlaku tematycznym, są to Wielkopolski Park Etnograficzny w Lednogórze-Dzieskanowicach (Szlak Piastowski) oraz Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku - jako jedyny został włączony do szlaku o randze trasy europejskiej po skansenach dla turystów niezmotoryzowanych [Stasiak 1998, s. 71].

Obiekty, o których mowa stanowią zwykle jeden z podstawowym punktów zainteresowania ludzi uprawiających wiejską turystykę kulturową. Są to podróże, oczywiście o charakterze turystycznym, dla których głównymi celami będą te miejsca bądź obszary,

które odznaczają się niewielkim stopniem zurbanizowania, a chęć poznania kultury z nimi związanej w sposób możliwie najpełniejszy, a zatem przez różnego rodzaju uczestnictwo w niej, bądź zapoznanie się z relikami dawnej kultury miejsca lub obszaru będą głównym motywem wyjazdu [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 123]

Osoby zainteresowane zgoda nieco innymi elementami dziedzictwa kulturowego odznaczać się będą określonymi cechami. Warto więc wskazać na profil typowego uczestnika takich wypraw, wiąże się to bowiem z wymaganiami wobec oferty poszczególnych obiektów.

Turystami zainteresowanymi tego rodzaju turystyką są przede wszystkim osoby indywidualne, są to także osoby w średnim i starszym wieku, zwykle mieszkańcy dużych miast, a coraz częściej również wycieczki szkolne. Nie można jednak wyróżnić jednego aspektu jakim zainteresowane są ci, którzy podejmują takie podróże, zwykle jest to każda część wiejskiego życia [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 125]. Motywem podjęcia wyjazdu wydaje się być ciekawość innego, odmiennego stylu życia, sposobu radzenia sobie społeczności z różnymi wyzwaniami, a także chęć poznania historii danej społeczności, jej zwyczajów i tradycji, często bardziej urozmaiconych i w pewien sposób „magicznych” dla mieszkańców dużych aglomeracji miejskich.

Turysta odwiedzający takie obiekty czy obszary wiejskie, oczekiwał będzie oczywiście autentyzmu dotyczącego prawdziwości ich przedstawienia, obecności historycznych fragmentów zabudowy, urządzonych i wykonanych w odpowiedni sposób, jak również związanych z tym wrażeń kulturowych, przykładowo może to być muzyka ludowa wykonywana w naturalnie przeznaczonych dla niej miejscach i instrumentach czy też możliwość wykonania jakiejś czynności w taki sposób w jaki wykonywano ją wcześniej. Ponadto oczekuje się możliwości spotkania z miejscową ludnością, w postaciach artystów, muzyków czy też gawędziarzy. Poza tym ważnym elementem oferty będzie także zapewnienie innych elementów bazy turystycznej w postaci odpowiednich noclegów, obiektów gastronomicznych czy też prawidłowo funkcjonującej komunikacji [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 125].

Skanseny mogą stanowić również jeden z punktów zainteresowania turystyki etnicznej. Związane jest to przede wszystkim z podróżami osób, które zamieszkują w innych krajach, ale podejmują podróże do krajów czy też miejsc swojego pochodzenia, bądź też pochodzenia bliskich im osób lub do miejsc, które są dla nich szczególne przez więzi kulturowe czy historyczne związane z ich tożsamością lub tożsamością osób dla nich bliskich. Podróże te wiążą się przede wszystkim z miejscami związanymi z dziejami oraz kulturą tzw. „małej ojczyzny”, do nich należeć mogą właśnie skanseny [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 127-130].

Skanseny nie są obiektami związanymi jedynie z obszarami wiejskimi. Innym rodzajem są skanseny przemysłowe, innymi słowy industrialne parki krajobrazowe, które powstają w miejscach nieużywanych już stref przemysłowych w miastach związanych z takimi funkcjami. Ich oferta wzbogacona jest zwykle o elementy edukacyjne, taką zresztą pełnią rolę, a także daje możliwość do zapoznania się z dawną techniką, technologią, często przy użyciu różnych przyrządów. Przykładami takich obiektów mogą być m.in. najstarszy skansen przemysłowy w Szwecji - Bergslagen, a także brytyjski park przemysłowy zlokalizowany wokół najstarszego żelaznego mostu świata Ironbridge Gorge Museum [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 146].

Okazuje się również, że skanseny mogą stanowić przedmiot zainteresowania osób uprawiających turystykę „żywej historii”. Związane jest to przede wszystkim z funkcją i organizacją tego rodzaju obiektów. Stają się one celem destynacji, gdy proponują odwiedzającym uczestnictwo w różnych masowych festynach, gdzie odgrywane są sceny z dawnego życia codziennego, inscenizowane zwyczaje podczas obchodów różnorakiego rodzaju świąt, czy to religijnych czy też rodzinnych, a także obrzędy związane z przebiegiem roku np. dożynki, żniwa etc. Dodatkowo prezentowane są także, niekiedy nieistniejące

już zawody, bądź prace wykonywane dawnymi technikami. A. Mikos von Rohrscheidt [2008, s. 147] podkreśla, że mimo, że takie wydarzenia zwykle związane są z zapewnieniem uczestnikom rozrywki, to biorąc pod uwagę walory przekazywanej wiedzy związanej z kulturą poprzez rekonstrukcję wydarzeń, a także ich treść, walor edukacyjny, są to również ważne eventy o charakterze kulturalnym. Zrzeszają one bowiem nie tylko mieszkańców danej miejscowości, ale także osoby zamieszkujące w innych obszarach, co wiąże się wytworzeniem innej formy turystyki, która podstawowym motywem jest poznawanie kultury życia codziennego oraz edukacja poprzez jej przeżycie [Mikos von Rohrscheidt 2008, s.151].

Oczywiście chęć poznania tradycyjnej kultury nie musi dotyczyć jedynie kultury własnej, podróże umotywowane są niekiedy chęcią odwiedzenia miejsc nieco bardziej egzotycznych. Do głównych destynacji turystyki określanej mianem egzotycznej są tzw. „żywe skanseny”, czyli obiekty w postaci, zlokalizowanych na uboczu szlaków turystycznych, wiosek plemiennych. Oferta obejmuje zwykle inscenizacje, wydarzenia kulturalne, często o elitarnym charakterze, które są dodatkowymi, obok ulicznych festynów czy pokazów tańca narodowego. Mieszkańcy natomiast obsługują zwykle poszczególne elementy oferty turystycznej, co stanowi jej dodatkowy atut.

Nie ulega wątpliwości, że turystyka stała się bardzo ważnym sektorem, który daje możliwości aktywizacji zacofanych gospodarczo regionów posiadających znaczny potencjał pod względem walorów turystycznych. Niemniej jednak należy pamiętać, że jest zjawiskiem wielowymiarowym, obejmuje szereg elementów, bez których jej funkcjonowanie nie byłoby możliwe. Poza oczywistymi – walorami określonego regionu, nieodłącznym elementem pozostaje cała sfera organizacyjna związana z obsługą ruchu turystycznego. Mowa tu oczywiście o bazie noclegowo-gastronomicznej czy towarzyszącej. Szczególnie istotna w kontekście rozpatrywanych zagadnień wydaje się kwestia organizacji usług hotelarskich w obiektach o znaczeniu kulturowym.

Hotelarstwo jest specyficzną dziedziną, rozwijającą się wraz z pojawieniem i rozwojem ruchu turystycznego. Oczywiście jest, że tam gdzie znajduje się coś co przyciąga uwagę większej lub mniejszej grupy zainteresowanych osób, które cyklicznie podróżują w pewne miejsca, tam również pojawiają się obiekty świadczące określone usługi, w tym także noclegowo-gastronomiczne. Nie ulega jednak wątpliwości, że współcześnie, turyści nie zadowolają się już zwykłą ofertą, stosunkowo wysoka konkurencyjność branży hotelarskiej wymusza na niej samej stały rozwój i nadążanie za postępami cywilizacji czy potrzebami coraz bardziej wymagających, z jednej strony turystów, z drugiej zaś organizatorów turystyki [Witkowski, Kachniewska, 2008, s. 8]. Poszukiwanie nowych sposobów na sprostanie wymienionym wyzwaniom skłoniło osoby zajmujące się działalnością związaną ze świadczeniem usług noclegowo-gastronomicznych do nowych rozwiązań. Jednym z nich jest szeroko rozumiana współpraca branży hotelarskiej z instytucjami kultury, do których zaliczyć można przede wszystkim: państwowe instytucje kultury, samorządowe instytucje kultury, agencje koncertowo-impresaryjne oraz lokalne stowarzyszenia promujące kulturę. Ich współpraca odbywać się może na kilku płaszczyznach:

- marketingowa: stanowi bardzo ważny obszar współpracy obiektów hotelarskich z przedstawicielami kultury; związane jest to przede wszystkim z promocją przez hotele różnego rodzaju wydarzeń, czy miejsc lub obiektów o znaczeniu kulturowym dla regionu, a z drugiej strony promowaniem przez organizatorów konkretnych obiektów noclegowych wśród artystów oraz turystów uczestniczących w różnych eventach;
- pośrednictwo sprzedaży: współpraca polega przede wszystkim na wzajemnej rezerwacji biletów czy miejsc noclegowych;
- udostępnianie pomieszczeń i terenów: współpraca na tej płaszczyźnie odnosi się przede wszystkim do wykorzystywania dostępnych pomieszczeń hotelowych dla organizacji różnego rodzaju wydarzeń kulturowych, artystycznych czy koncertów,

a także, chociaż obecnie w niewielkim stopniu, do skorzystania przez przedstawicieli branży hotelarskich z możliwości promocji swoich usług podczas organizacji różnych eventów w obiektach dziedzictwa;

- usługi komplementarne: współpraca obejmuje tu przede wszystkim, po stronie hotelu wszelkie usługi, które mogą być wykonane podczas pobytu i korzystania z pozostałej infrastruktury, a po stronie instytucji kulturowych uwzględnia się te usługi, które mogą być zrealizowane na rzecz obiektu hotelarskiego (przykładem może być wypożyczenie odpowiednich strojów dla personelu);
- inne usługi: to drugi, bardzo ważny obszar współpracy, wiąże się on przede wszystkim z zapewnieniem kompleksowej obsługi w zakresie oferty noclegowo-gastronomicznej przez obiekty hotelarskie, a także z zapewnieniem odpowiedniej oferty o charakterze kulturalnym, urozmaicającej pobyt zarówno turystom indywidualnych, jak i grupom zorganizowanym; wszystko to pozytywnie wpływa na kształtowanie odpowiedniego wizerunku całego miejsca.

Wskazuje się, że taka współpraca przynosi obustronne korzyści, a mianowicie [Dudziak 2016, s. 47-49]:

- wspomaga pozyskiwanie klientów przy organizacji różnych wydarzeń kulturowych;
- umożliwia rozszerzenie oferty obiektu hotelarskiego o kolejne możliwości spędzenia czasu wolnego;
- wpływa na poprawę wizerunku na rynku tak globalnych, jak i lokalnym;
- umożliwia dotarcie do nowych grup docelowych przy stosunkowo niewielkich kosztach.

Innym rozwiązaniem połączenia branży hotelarskiej z kulturą są hotele, czy też szerzej obiekty hotelarskie zorganizowane w obiektach dziedzictwa kulturowego. Taka konfiguracja usług noclegowych, połączonych z turystyką krajoznawczą, jest unikatową w tym rozumieniu, że jednocześnie zapewnia pełny komfort związany z wypoczynkiem oraz kontakt z historią, zwyczajami, obyczajami, przedmiotami czy po prostu szeroko rozumianym dziedzictwem całego regionu [Rouba 2010, s. 7]. Ponadto umożliwia bezpośrednią współpracę dwóch sfer-hotelarstwa i dziedzictwa kulturowego. Ponadto, jak już wspomniano wysoka konkurencja wśród obiektów hotelarskich sprawiła, że niewystarczającym staje się opieranie oferty wyłącznie na świadczeniu usług noclegowych, gastronomicznych, biznesowych lub też SPA&Wellness, a konieczne staje się stworzenie czegoś nowego, unikatowego. Takim oryginalnym połączeniem mogą być właśnie m.in. hotele-skanseny. Prezentowany w niniejszym opracowaniu przykład wskazuje na bardzo ważne współdziałanie turystyki, hotelarstwa i dziedzictwa kulturowego. Wszystko to w odpowiedniej konfiguracji wpływać będzie zarówno na maksymalizację zysku, ale również pielęgnowanie, ochronę i upowszechnianie istotnych zwyczajów oraz kultury regionu. Należy także zauważyć, że adaptacja obiektów zabytkowych, czy też obiektów dziedzictwa kulturowego jest pewną innowacją w branży hotelarskiej [Ziółkowska-Weiss 2012, s. 43]. Tym większą nowością wydawać się będzie dodatkowo celowe stworzenie miejsc odtwarzających dawne dzieje na cele hotelarskie.

Nie ulega wątpliwości, że działalność hotelarska ma na celu przede wszystkim świadczenie usług noclegowo-gastronomicznych, a zatem branża ta odpowiada za organizację całej sfery związanej z zapewnieniem turystom właściwych warunków pobytu. Niejednokrotnie podkreśla się także, że najważniejszą cechą, stanowiącą jednocześnie istotę hotelarstwa, jest gościnność. Rozumie się ją przede wszystkim jako zapewnienie odpowiedniej wygody, a także określonego standardem, poziomu usług hotelarskich, bezpieczeństwa pobytu gości, jak również dogodnej atmosfery. Gościnność ta jest bardzo ważnym elementem funkcjonowania obiektu, powinna zbliżać pobyt gości do warunków domowych. Stanowi zatem pewien specyficzny zestaw cech, zachowań osób obsługujących, który w bardzo istotny sposób wpływa na wizerunek miejsca [Pawlicz, Sidorkiewicz 2013,

s. 195-196]. W przypadku hoteli-skansenów, jednym z elementów nadających pobytowi szczególnie charakter będzie chociażby obsługa w tradycyjnych ludowych strojach (jeśli istnieje taka możliwość), która w największym stopniu pozwoli na obcowanie z kulturą i dziedzictwem regionu. Dlatego też dla uatrakcyjnienia oferty, często pojawiają się elementy związane z obyczajami, możliwość skosztowania regionalnej kuchni przyrządzanej w sposób tradycyjny czy skorzystanie z usług ściśle związanych ze zwyczajami miejsca (np. kąpiel w bani z bali drewnianych na zewnątrz obiektu), do których zaliczyć można również noclegi w obiektach będących częścią dziedzictwa (jak w omawianym przykładzie, tj. pokoje hotelowe zorganizowane w domkach dawnej wsi norweskiej).

Poza usługami świadczonymi w stosunku do turystów indywidualnych bardzo ważnym sektorem, do których skierowana jest oferta obiektów hotelarskich, są organizatorzy turystyki biznesowej czy też eventowej. Podkreśla się, że turyści eventowi to ta grupa, która skłonna jest do ponoszenia bardzo wysokich wydatków w przeliczeniu na osobę oraz dzień pobytu. W tym zakresie bardzo ważne staje się zatem pozyskanie jak największej grupy partnerów zajmujących się organizacją konferencji czy eventów. Tego rodzaju wydarzenia stanowią jedno z ważniejszych źródeł dochodów dla obiektów hotelowych. Dlatego też tak ważna staje się atrakcyjność oferty uwzględniająca wszelkie oczekiwania organizatorów. Poza dostępnością transportową, oczywistymi wcześniejszymi doświadczeniami, dostępnością usług towarzyszących i kosztem, istotnymi czynnikami podejmowania decyzji co do wyboru miejsca jest także jego wizerunek, w odniesieniu do samego obiektu, ale i miejscowości, oferta gastronomiczna, a z kwestii technicznych – liczba pokoi noclegowych oraz ich standard, jak również ilość dostępnej przestrzeni wystawowej [Kachniewska 2014, s. 42]. Coraz częściej zwraca się również uwagę na unikatowość prezentowanej oferty. Obiekty zlokalizowane w skansenach, czy innych obiektach dziedzictwa kulturowego oferują często usługi hotelarskie na bardzo wysokim poziomie, co sprawia, że stają się miejscami chętnie wykorzystywanymi dla celów turystyki eventowej czy biznesowej, bo w swojej prostocie niezwykłymi.

Przykłady skansenów w Polsce

Najstarszym polskim skansenem jest Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzach Kiszewskich. Jest to muzeum na wolnym powietrzu założone przez Izydora i Teodora Gulgowskich, którzy w zagrodzie z XVIII wieku stworzyli ekspozycję z licznymi elementami tradycyjnego wyposażenia kaszubskich gospodarstw oraz strojów ludowych. Urządzono tam również warsztaty zanikających rzemiosł, takich jak hafciarstwo ludowe i plecionkarstwo. Skansen usytuowany jest nad brzegiem Jeziora Gołun i oferuje turystom do zwiedzania szereg chat oraz zagród pochodzących z obszaru Kaszub i Kociewia. Można tu zobaczyć zarówno obiekty bardzo skromne - chałupy tzw. zagrodników, jak również zagrody gburские należące do bogatszych chłopów, a także zagrody drobnoszlacheckie wraz z budynkami inwentarzowymi. Na obszarze skansenu spotkać można także drewniany wiejski kościół z XVI w., kuźnię, wiatraki, karczmę, szkołę wiejską wraz z wyposażeniem, spichlerz oraz tartak. Nieopodal obiektu zlokalizowana jest restauracja serwująca dania regionalne.

Inny przykładem skansenu może być Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Znajduje się tam ponad 100 obiektów oraz ponad 30 000 eksponatów. Jest to największy skansen w Polsce, gdzie zobaczyć można zabytki kultury budowlanej czterech historycznych grup etnicznych regionu Podkarpacia, a mianowicie: polskiej grupy Pogórzan, mieszanej polsko-ruskiej Dolinian oraz dwóch ruskich (ukraińskich): Łemków i Bojków. Wszystkie obiekty pochodzą z okresu XVII-XX w. We wnętrzach poszczególnych obiektów, cerkwi oraz kościołów, chałup, zagród, warsztatów rzemieślniczych, zajazdu, wiejskiej szkoły i plebanii, na odwiedzających czekają przewodnicy. Wyposażenie obiektów stanowią

zarówno meble, obrazy, sprzęty gospodarcze, a także takie elementy jak „Bojkowskie straszdyło na wilki”. Obiekt podzielony jest na poszczególne sektory, wszystkie umieszczone są w odpowiadającym im rzeźbą krajobrazową terenie. Całość uzupełnia sektor przemysłowy, który wizualizuje historię rozwoju w regionie Podkarpacia przemysłu naftowego. Rozbudowie uległ również XIX-wieczny sektor małomiasteczkowy z takimi obiektami jak budowle produkcyjne, handlowe oraz ratusz. Skansen obejmuje także kolekcja ikon ludowych [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 239].

Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach jest również kolejnym przykładem obiektu tego rodzaju. Usytuowane jest na terenie Słowińskiego Parku Narodowego, na północno-zachodnim brzegu jeziora Łebsko. Pierwotne skansen stanowiła jedna zagroda, która powstała w 1963 r. Następnie został rozbudowany. Jego powierzchnia liczy 8,5 ha, gdzie znajduje się 17 obiektów architektonicznych, będących pozostałością po lokalnej architekturze szkieletowej. We wnętrzach zebrano przedmioty związane z kulturą, sztuką, a także z tradycyjną działalnością Słowińców, którą stanowiło przede wszystkim rybołówstwo oraz kopanie torfu. W 1992r. włączono do zwiedzania również XVIII-wieczny cmentarz z zabytkowymi grobami mieszkańców wsi [Stasiak 1998, s. 72].

Innym przykładem, związanym z kulturą industrialną, jest Skansen Przemysłu Naftowego w Bóbrce (k. Krosna). W związku z wyciekami tzw. czarnej mazi, czy też inaczej nazywanej „olejem skalnym”, rozpoczęto tam gospodarcze wykorzystanie tego surowca. Stało się to za sprawą I. Łukasiewicza, T. Trzecieckiego oraz K. Klobassy-Zrenckiego. W 1854 r. otworzona została pierwsza na świecie „kopalnia oleju skalnego”, co spowodowało, że to właśnie tutaj obecne są najstarsze na świecie szyby wiertnicze oraz urządzenia destylujące ropę naftową. Pierwsze wykorzystanie surowca wiązało się z oświetleniem, I. Łukasiewicz jest przecież głównym pomysłodawcą lampy naftowej. Po wynalezieniu i skonstruowaniu silnika Diesla ropa naftowa wykorzystywana była na większą skalę. Do dyspozycji turystów zostały udostępnione najstarsze szyby naftowe, do których zaliczyć można tzw. „kopanki”, „Franek” oraz „Janina”, XIX-wieczne czynne otwory wiertnicze, urządzenia do wydobywania ropy, także o znaczeniu historycznym tzw. „kiwaki”. Ponadto wzdłuż drogi głównej można zobaczyć liczną kolekcję maszyn wiertniczych oraz urządzeń pompowych ustawionych chronologicznie. Ponadto udostępniony został gabinet Łukasiewicza znajdujący się w budynku dawnej Dyrekcji. Znajdują się tam liczne pamiątki, mapy geologiczne oraz wszelkie eksponaty, który związane są z historią krajowego górnictwa naftowego. Stworzona na potrzeby skansenu została kopia dawnej stacji paliw, gdzie umieszczono stare urządzenia służące do dystrybucji. Ponadto możliwe jest zwiedzanie i oglądanie ekspozycji produktów ropopochodnych, a także zbioru naczyń z różnymi gatunkami ropy naftowej występującej w rejonie Podkarpacia.

Kolejnym przykładem może być Zabytkowa Papiernia znajdująca się w Dusznikach Zdroju, usytuowana w XVII-wiecznym młynie papierniczym. Jest to obiekt unikatowy na skalę europejską. Stanowi go duży warsztat, który był własnością rodzin papierników-Kretschmerów, Hellerów i Wiehrów. Powstanie muzeum pozwoliło zebrać w jednym miejscu wszelkie przedmioty związane z dawnym przemysłem papierniczym oraz drukarskim z całego kraju. Poza prezentacją historii związanej z dusznicką papiernią, zostały również umieszczone tu eksponaty dotyczące historii papiernictwa w ogóle, związane ze współczesną produkcją papieru, a także dział dotyczący produkcji papieru czerpanego, co jest „aktywną” częścią całej ekspozycji. Zwiedzający mają możliwość uczestniczenia w pokazie, także sami mogą sprawdzić się w tej rzemieślniczej działalności [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 283].

Kopalnia-Skansen górniczy „Królowa Luiza” znajdujący się w Zabrze to, jeszcze inny przykład tego rodzaju obiektu. Jest to najstarszy zakład górnictwa węgla na ziemiach polskich. Eksploatowano tu przede wszystkim węgiel, początkowo w systemie odkrywkowym, w okresie późniejszym również coraz dalsze i głębsze jego pokłady. Ponadto w długiej, bo dwustuletniej historii zakładu, wykorzystywano przeróżne metody i techniki

wydobywania węgla, kolejno transportu, a także zabezpieczania chodników, co sprawiło, że jest to jedno z najciekawszych miejsc tego typu w Polsce. Obiekt obejmuje dwie części, jedną nadziemną, drugą podziemną. W skład części nadziemnej wchodzi dawny szyb „Carnall” oraz jego otoczenie. Dla zwiedzających dostępne tam są maszynownie, nadszybia, rozdzielnia elektryczna z ekspozycją wind oraz urządzeń szybowych, lin, urządzeń sygnalizacyjnych, łaźnia górników oraz stacja ratownictwa górniczego. Ponadto znajduje się tu również zabytkowa parowa maszyna wyciągowa z olbrzymi kołem pędnym. Jedną z ważniejszych atrakcji obiektu jest również 30-metrowa stalowa wieża wyciągowa, z której obserwować można krajobraz przemysłowy Zabrze. Część podziemna to oczywiście trasa prowadząca do dawnego szybu „Wilhelmina”, gdzie znajduje się ekspozycja przedstawiająca rozwój technik wydobywania węgla (filar zabierkowy, ściana wrębiarkowa z obudową cierną, ściana kombajnowa z obudową hydrauliczną, a także zmechanizowane ściany). Ważnym elementem jest uczestnictwo w pokazie kombajnów górniczych, zarówno zabytkowego, jak i współczesnego. Ponadto oferta obejmuje również pokaz metod transportowania urobku i prezentację środków podziemnego transportu. Zwiedzanie zakończone jest możliwością spróbowania dań tradycyjnej kuchni śląskiej w podziemnej karczmie górniczej [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 285].

Pozostałe skanseny związane są przede wszystkim z kolejnictwem. Do ważnych obiektów tego typu należą przede wszystkim Skansen Kolejowy w Chabówce, w Kościerzynie, Muzeum Parowozownia Wolsztyn, Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa na Śląsku w Jaworzynie Śląskiej.

Skansen kolejowy w Chabówce to obiekt zlokalizowany przy starym węźle kolejowym i parowozowni, posiadający również swój własny peron osobowy. Znajduje się tam jedna z największych w całym kraju, kolekcja starych lokomotyw (5 czynnych parowozów), jak również największy zbiór zabytkowych wagonów, z czego najstarszy z nich został wykonany w 1896 r. Poza zwykłymi wagonami służącymi przewozom osobowym czy towarowym, można znaleźć tutaj także unikatowe wagony tzw. salonki, które w swojej historii obsługiwały najbardziej znane postacie. Zwiedzający zobaczyć mogą polskie i zagraniczne lokomotywy spalinowe i elektryczne, a także kilka pojazdów należących do tzw. taboru specjalnego (dźwig kolejowy, pługi odśnieżne, drezyny). Wszystkie eksponaty można zwiedzać również wewnątrz. Skansen kolejowy w Kościerzynie znajduje się natomiast w obrębie nieczynnej parowozowni dawnego węzła kolejowego, znajdującego się na przedwojennej magistrali ze Śląska do Gdyni. Obiekty wchodzące w skład obiektu to przede wszystkim tutejsze lokomotywy oraz wagony, znaleźć można tu również ostatnią istniejącą lokomotywę z legendarnej serii PU29-03 pochodząca z roku 1931, a także parowóz Twl-90 z roku 1919. Dla osób zainteresowanych dziejami kolejnictwa, ważniejszym obiektem będzie również jedna z trzech zachowanych, a wyprodukowanych w Poznaniu lokomotyw licząca sobie 25 m długości oraz wagon motorowy. Podobnie jak poprzednio możliwe jest zwiedzanie także wewnątrz poszczególnych obiektów.

Do jak i z Wolsztyna, jako w zasadzie jedyne z niewielu miejsc w całej Europie, dotrzeć można rozkładowym pociągiem prowadzonym przez parowozy. Znajduje się tu bogata parowozownia, gdzie konserwuje się lokomotywy, a wokół niej zlokalizowany jest skansen parowozów. Zwiedzający mają możliwość obejrzenia zarówno parowozowni, jak również wewnątrz poszczególnych lokomotyw. Parowozownia została uruchomiona w 1907r. i związana była początkowo z funkcjonowaniem tam krótkiego zasięgu tendrzaków pruskich T3 oraz BR 91. Dzięki temu zobaczyć tu można najstarsze działające w Polsce żurawie wodne. Ponadto dla zwiedzających udostępniono unikalne zachowane do dziś lokomotywy, m.in. Okl czy jedną z najpiękniejszych lokomotyw parowych Pm36. Możliwe jest także skorzystanie z przejażdżki podczas, której omawiane są dzieje kolejnictwa, historia polskich parowozów oraz obiektów technicznych. Ciekawą opowieścią, zwłaszcza dla miłośników kolejnictwa, jest historia Ostbahn-Królewsko-Pruskiej Kolei Wschodniej.

Ostatni z obiektów tego rodzaju stanowi Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa na Śląsku w Jaworzynie. Sama stacja w tym miejscu powstała w latach 40. XIX w., co związane było przede wszystkim z planem połączenia Sudetów z Wrocławiem. Natomiast wraz z rozwojem sieci kolejowej i powstaniem połączeń do Legnicy oraz Wałbrzycha, miejsce to stało się jednym z ważniejszych węzłów o znaczeniu ponadregionalnym. Po zakończeniu używania parowozów, obiekt przekształcony został w skansen, gdzie zobaczyć można rzadkie i cenne lokomotywy. Do takich zaliczyć należy m.in. Tr 203 pochodzący z II wojny światowej, jedyny zachowany w Polsce obiekt Ty 2 oraz inne rzadkie Tr 7, Tkh2, Ty37 oraz Ok22. Ponadto w zbiorach znajdują się także inne maszyny czy urządzenia, które nie są bezpośrednio związane z historią kolejnictwa. Znajdują się tu eksponaty takie jak np. najstarszy polski komputer, maszyny parowe, wyposażenie dawnej drukarni, a także zbiór zabytkowych motocykli [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 287-288].

Ponadto wg A. Mikos von Rohrscheidt'a [2008, s. 240] do największych i najpopularniejszych skansenów oraz muzeów etnograficznych należą: Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie, Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, Muzeum Wsi Kieleckiej w Tokarni k. Kielc, Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach, Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu, Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach. Do innych większych obiektów tego rodzaju autor zalicza również: Muzeum Etnograficzne w Ochli k. Zielonej Góry, Orawskie Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, Białostockie Muzeum Wsi w Wasilkowie, Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie koło Chrzanowa, Muzeum Etnograficzne w Toruniu, Muzeum Kultury Ludowej Pogórza Sudeckiego w Kudowie, Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie, Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu, Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny w Kłóbce, Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią, Muzeum Budownictwa Ludowego Zachodniej Wielkopolski w Wolsztynie.

Dziedzictwo kulturowe – ochrona, wykorzystanie w turystyce i rola w rozwoju lokalnym

Rozwój czy to lokalny czy regionalny ze swej istoty kojarzony jest przede wszystkim z pozytywnymi zmianami. W ujęciu encyklopedycznym jest to pewien proces przemian, w którym możliwe jest wyodrębnienie prawidłowo po sobie następujących etapów prowadzących do zmiany określonych parametrów danego obiektu, obszaru etc. Widocznym jest zatem, że zwykle rozwój w tym ujęciu rozpatrywany jest ze wskazaniem określonego kierunku zmian jakie powinny w efekcie nastąpić. Rozwój w takim rozumieniu dotyczy przede wszystkim społeczno-gospodarczej sytuacji całego regionu. Przejawem zaistnienia zmian w tym zakresie jest poprawa warunków ekonomicznych wewnątrz regionu, miejscowości etc., jak również polepszenie jakości oraz poziomu życia jego mieszkańców. Zwiększa się dostęp do dóbr kultury, do nauki, a także ochrona środowiska i bezpieczeństwa [Chądzynski, Nowakowska, Przygodzki 2007, s. 43]. Rozwój lokalny czy regionalny jest więc przedsięwzięciem podejmowanym przede wszystkim przez władze lokalne. W ramach tak pojętego celu, wszelkie działania prowadzone do jego osiągnięcia opierają się na różnych czynnikach, które stanowią wszystkie zdarzenia, ale również właściwości tkwiące w samych regionie, obszarze, bądź szanse pojawiające się niejako z zewnątrz. Racjonalne, a jednocześnie pełne wykorzystanie zasobów kulturowych konkretnie zdefiniowanego obszaru, stanowi ważną determinantę rozwoju lokalnego opierającego się na czynnikach endogenicznych [Helpa-Liszkowska 2013, s. 5]. Zarówno państwo, jak i samorząd terytorialny, w ramach wspólnie wykreowanej polityki kulturalnej zmierzają do rozwoju

turystyki, która z jednej strony prowadzi do ochrony dziedzictwa kulturowego, z drugiej zaś stymuluje wspomniany rozwój.

Do niedawna dziedzictwo kulturowe uznawane było często nie za czynnik stymulujący rozwój, a pewien element go hamujący. Przede wszystkim związane było to z dużymi kosztami rewitalizacji bądź utrzymania i udostępnienia takich obiektów. Dziś określa się je mianem potencjału tkwiącego w regionie, który stanowi bardzo ważny czynnik rozwoju społecznego oraz ekonomicznego kraju, tworzącego znaczną część PKB poprzez sektor usług oraz produkcji, jak również dzięki generowaniu nowych miejsc pracy [Hełpa-Liszkowska 2013, s. 5]. Nie ulega zatem wątpliwości, że wiedza o posiadanym dziedzictwie kulturowym jest bardzo ważna, a umiejętność wykorzystania jej przez władze samorządów lokalnych jest niezwykle istotna w kształtowaniu odpowiedniej polityki zmierzającej do rozwoju regionu.

Analiza roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju lokalnym wymaga także zdefiniowania samego pojęcia. Dziedzictwo kulturowe jest zagadnieniem złożonym, które rozpatrywać można w różnych aspektach. Intuicyjnie definiuje się je zwykle jako pewna pozostałość po minionych epokach, ludziach oraz ich działalności. Należy oczywiście pamiętać, że składają się na nie zwykle elementy - przedmioty będące pozostałością po tym jak kiedyś żyły i funkcjonowały społeczeństwa, ale również zaliczyć tu należy krajobrazy wykorzystywane i ukształtowane w określony sposób. Dziedzictwem będzie więc zarówno historia związana z ludźmi, społecznościami, ale również miejscami, w których żyli [Duriasz-Buħlak, Połomski, Potok 2011, s. 9]. Jest to także ten element, który buduje wspólną lokalną tożsamość, a także niejako wpływa na aktywność społeczną.

W tradycyjnym ujęciu, dziedzictwo to połączenie elementów kultury materialnej, jak również kultury niematerialnej, określanej w literaturze często także mianem duchowej. Najłatwiejszymi do określenia są oczywiście te elementy, które należą do pierwszej grupy. Stanowią je obiekty oraz przedmioty definiowane jako zabytki czy to ruchome czy archeologiczne. Elementy kultury niematerialnej natomiast obejmują szeroką grupę, która opiera się przede wszystkim o pewne zachowania, umiejętności, obyczaje, tradycje, folklor, a zatem pewne zjawiska, które nie należą do łatwo definiowalnych. Do takiego dorobku zalicza się również obrzędy, rytuały, zwyczaje, sposoby gospodarowania, wytwarzania przedmiotów, uprawy ziemi czy hodowli zwierząt, jak również różne produkty folklorystyczne w postaci muzyki, tańca czy mowy (m.in. gwary, legend, mowy obrzędowej) oraz tradycje związane z życiem rodzinnym, sąsiedzkim i wspólnotowym [Duriasz-Buħlak, Połomski, Potok 2011, s. 10-14]. Skanseny łącząc zarówno elementy kultury materialnej jak i dorobku duchowego, stają się istotnymi elementami ochrony dziedzictwa kulturowego w szerokim ujęciu. Jest to bardzo ważne w świetle tego, że często ochrona dorobku społeczeństw skupiała się przede wszystkim na części materialnej.

W Polsce ochrona dziedzictwa kulturowego została zawarta zarówno w Konstytucji, jak i w ustępującym rangą akcie prawnym - Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [Dz. U. z 2003r., nr 162 poz.1568]. Ochrona tej spuścizny stanowi obowiązek państwa oraz każdego obywatela. Został on zawarty w art. 5, gdzie wskazano w sposób następujący, że *„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*, co ma przede wszystkim na celu zapewnienie zachowania elementów kultury materialnej oraz niematerialnej dla przyszłych pokoleń. W kolejnym przepisie (art.6), wskazane zostało dlaczego dziedzictwo kulturowe kraju, jest bardzo ważne, podkreślając jednocześnie więź obywateli z państwem właśnie dzięki temu elementowi, *„1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. 2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.”*

[Konstytucja RP; Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483]. Szczegółowy sposób ochrony dziedzictwa kulturowego zdefiniowany został w „Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”. W tym akcie prawnym szczegółowo określono kwestie definicyjne, uregulowana została kwestia ochrony i opieki nad zabytkami, form tej ochrony, jak również kompetencji organów ochrony zabytków, w tym także administracji rządowej oraz samorządowej, sposobów finansowania opieki nad zabytkami oraz prowadzenia ich ewidencji. Niemniej jednak zwraca się uwagę na fakt, że zwykle ochrona czy też opieka dotyczy zabytków, w takim ujęciu jak potocznie czy też intuicyjnie to rozumiemy, a zatem w postaci konkretnych obiektów architektonicznych, pomijając niekiedy bardzo ważny aspekt kultury niematerialnej.

Oczywiście nie ulega wątpliwości, że obiekty zabytkowe, czy związane z dziedzictwem kulturowym zwiększają atrakcyjność turystyczną regionu, jak również wpływają na większe zainteresowanie określonym miejscem, miejscowością, gdzie są zlokalizowane. Zwiększa to jej potencjał, a także sprawia, że obszar staje się konkurencyjny w stosunku do pozostałych. Turystyka staje się więc narzędziem, które ma ogromny wpływ na rozwój lokalny, a do swoich działań wykorzystuje dziedzictwo kulturowe [Hełpa-Liszkowska 2013, s. 10]. Zatem należy uznać, że zabytki podlegają ochronie z dwóch względów, a mianowicie z uwagi na chęć upamiętnienia ich historii, minionych czasów itd., jak również ze względu na ich znaczenie jako istotnego zasobu rozwojowego [Kozak 2008, s. 108]. Wzajemne powiązania turystyki z kulturą są ścisłe, turystyka przyczynia się do ochrony oraz upowszechnienia i udostępniania dóbr kultury, natomiast dziedzictwo sprzyja rozwojowi turystyki [Gaworecki 2000, s. 79]. W ten sposób możliwy staje się rozwój turystyki kulturowej, łączącej zarówno elementy ekonomiczne z kulturowymi, sprawiając jednocześnie, że zainteresowanie turystów skierowane jest nie tylko na poszczególne zabytki architektoniczne, ale na znacznie więcej. Produktami turystycznymi w tym zakresie będą nie tylko elementy kultury materialnej, ale również wszelkie elementy związane z kulturą niematerialną. Do nich zaliczyć należy przede wszystkim tradycje, obyczaje, folklor, a nawet festiwale o różnym zasięgu [Hełpa-Liszkowska 2013].

W takim ujęciu skanseny stały się ważnym elementem nie tylko w wymiarze turystycznym, ale także w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz szeroko pojętego rozwoju lokalnego.

Skansen norweski jako przykład kompleksowej oferty turystycznej¹

Omawiany obiekt stanowić może przykład kompleksowej oferty turystycznej obejmującej zarówno możliwość obejrzenia tradycyjnej norweskiej wsi ze wszystkimi jej elementami, skorzystać z oferty noclegowej w konkretnych obiektach, będących jednocześnie replikami domów wiejskich, w których zorganizowane zostały pokoje hotelowe, z oferty kulinarnej, w restauracji serwującej tradycyjne dania norweskie, a także dokonać zakupu tego co dla Norwegów w wystroju każdego domu jest bardzo ważne, a mianowicie misternie wykonanych świec produkowanych ręcznie.

Byrkjedalstunet to hotel położony w malowniczej scenerii skandynawskich krajobrazów. Zlokalizowany został w niewielkiej wsi - Byrkjedal, na trasie prowadzącej do najważniejszych atrakcji turystycznych znajdujących się w tej części kraju, a mianowicie Gloppedalsury, Preikestolen, Lyssefjord, Manna fossen oraz Kjerag. Miejscowość położona jest w południowo-zachodniej części Norwegii, w otoczeniu licznych fiordów oraz niesamowitej rzeźby polodowcowej. Wszystkie te elementy powodują, że jest to odpowiednie

¹ Wszelkie informacje dotyczące obiektu pochodzą wywiadu terenowego autorki opracowania, pobytu w tym miejscu, a także materiałów promocyjnych obiektu oraz wyczerpujących rozmów z pracownikami.

miejsce dla turystów zainteresowanych krajoznawstwem z przewagą elementów przyrodniczych. W tej urokliwej scenerii powstał Byrkjedalstunet, obiekt hotelowy (ryc. 1).

Ryc. 1. Byrkjedalstunet - „hotel skansenowski”

Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Całość powstała dzięki Randi i Danielowi Øvstebø, norweskiemu małżeństwu, które odtworzyło istniejący od 1800r. kompleks drewnianych domków, będących komplementarnym fragmentem wsi. Co zwraca uwagę to faktyczny, bardzo szczegółowy sposób rekonstrukcji poszczególnych obiektów. Zostały one wykonane w stylu określanym mianem „setra”, jest to farmerski styl, w którym powstawały domy w górach. Wszystkie domki zbudowano z drewna, opatrzone tabliczkami z nazwami. Jeśli natomiast w obiekcie znajduje się kilka pokoi, również każdy z nich posiada własną nazwę (ryc. 2).

Ryc. 2. Wygląd norweskich domków wchodzących w skład Byrkjedalstunet

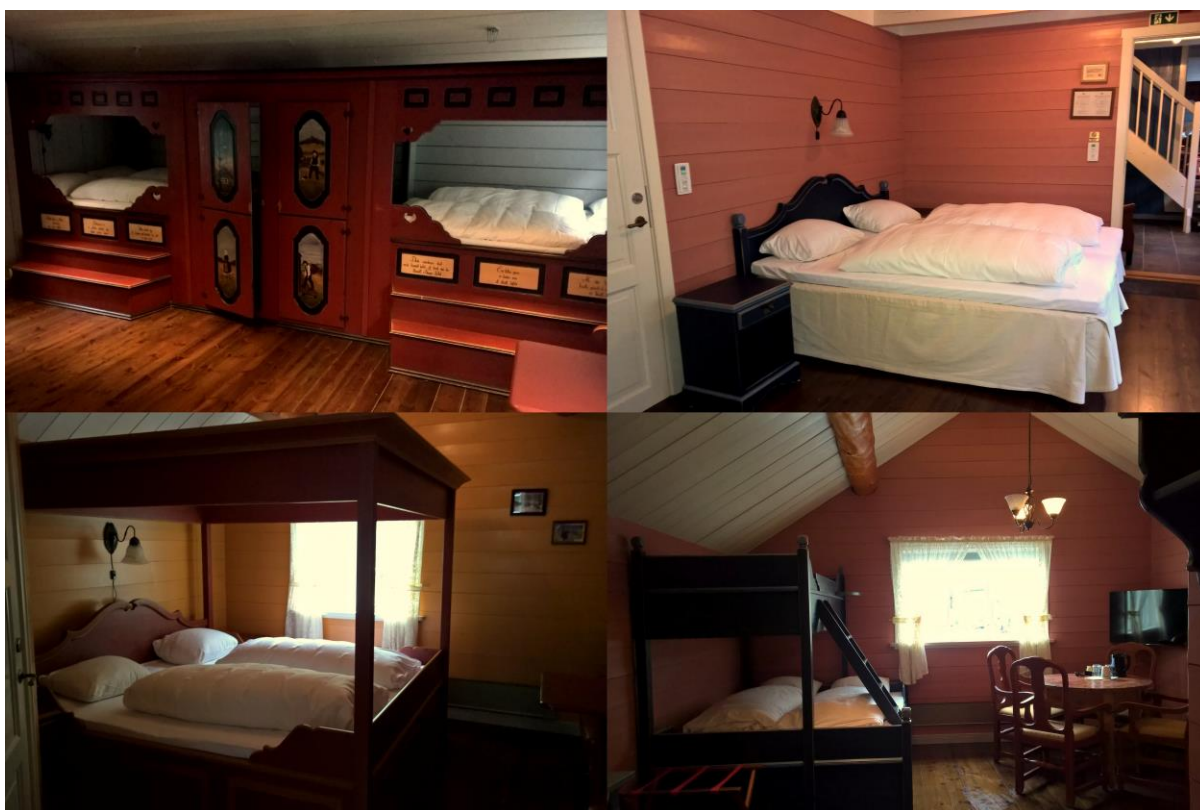
Źródło: fotografia własna (sierpień 2016).

Każdy z pokoi hotelowych jest unikatowy, odpowiednio zaprojektowany, zawiera liczne detale związane z tradycyjną kulturą norweską. Takie elementy wyposażenia jak łóżka, stoły, dodatkowo często zawierają związane z obyczajami oraz historią kraju czy miejscowości, malowania oraz zdobienia, a niekiedy nawet zapisane w języku norweskim przypowieści czy pieśni itd. (ryc. 3).

Ryc. 3. Zdobienia łóżek w pokoju nr 16 w Byrkjedalstunet
Źródło: fotografia własna (sierpień 2016).

Wszystkie te rzeczy wykonane zostały w najmożliwiej dokładny i precyzyjny sposób lub sprowadzone, bądź też odświeżone i doprowadzone do użytku. Świadczą o tym liczne fotografie umieszczone w obiektach odnoszące się do poszczególnych domków, pokazujące ich wcześniejszy wygląd, wyposażenie, jak również do osób, które niegdyś tutaj zamieszkiwały (ryc. 4).

Ryc. 4. Wyposażenie różnych pokoi
Źródło: fotografia własna (sierpień 2016).

Oczywiście urządzenie poszczególnych obiektów uzupełniają także przejawy współczesności, w postaci telewizorów, zaopatrzenia łazienek oraz toalet, jak również możliwości połączenia z internetem. Uwagę zwraca także sposób wykonania dachów, które tradycyjnie pokryte zostały trawą, która jest pielęgnowana oraz strzyżona w miarę potrzeby. Cały kompleks obejmuje 17 pokoi zlokalizowanych w tradycyjnych norweskich domach wiejskich. Ponadto w ramach obiektu, dla gości, którzy zainteresowani są przede wszystkim pieszymi wycieczkami zorganizowano tradycyjne pokoje hotelowe (12 pokoi) o typowym standardzie hotelowym umieszczone w jednym budynku (ryc. 5).

Natomiast dla osób ceniących sobie mniej kosztowny sposób podróżowania przygotowano dwa pokoje o nieco niższym standardzie. Przybywający tu turyści czy to w celu skorzystania z noclegu, czy obejrzenia i zwiedzenia tak ciekawego miejsca napotykają na unikatowy kompleks obiektów tworzących niewielką osadę, wioskę, gdzie mogą poznać kulturę i tradycję regionu, a także skosztować regionalnej kuchni.

Ryc. 5. Pokoje o typowo hotelowym standardzie

Źródło: fotografia własna (sierpień 2016) oraz byrkjedalstunet.no [dostęp 21.02.2017].

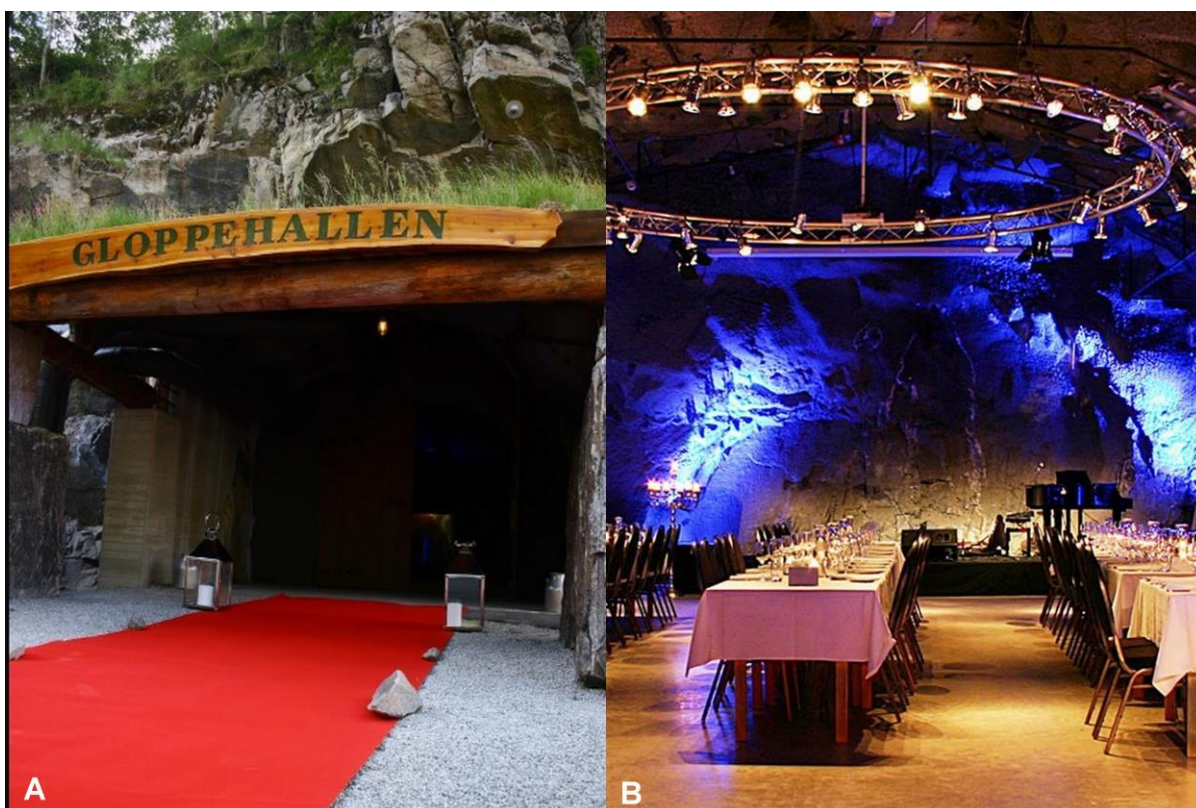
Początki obiektu związane były przede wszystkim z produkcją sera koziego, w restauracji znajduje się wiele przedmiotów pochodzących z XIX i XX w. Wytwarzany ser był jedną z wizytówek miejsca i w niedługim czasie stał się bardzo popularny. Produkcja trwała do 1973 r., kiedy to mleczarnia w Byrkjedal została połączona z mleczarnią w sąsiedniej wiosce Vikesa. Jednocześnie kilkanaście lat później, w 1988r. utworzony został Byrkjedal Lys, gdzie zaczęto produkcję świec tradycyjnymi norweskimi sposobami. Obok sklepu powstał mały kiosk z kawą, hot-dogami oraz norweskimi naleśnikami. Takie połączenie szybko spowodowało konieczność rozbudowy obiektów i zaowocowało utworzeniem restauracji zlokalizowanej zaraz przy sklepie ze świecami. Dzisiaj restauracja składa się z 3 większych pomieszczeń oraz jednego mniejszego, będącego integralną częścią (ryc. 6).

W budynku tym znajduje się również recepcja umożliwiająca rezerwację czy zameldowanie w hotelu. Odwiedzający mogą spróbować tu regionalnej kuchni opartej o produkty pochodzące bezpośrednio z hodowli czy upraw właścicieli kompleksu. W skład Byrkjedalstunet wchodzi dodatkowo kilka obiektów, które scharakteryzowano poniżej.

Gloppehallen jest unikatową i majestatyczną halą, zlokalizowaną we wnętrzu góry, wykutą w skale oraz przystosowaną do organizacji różnego rodzaju imprez, zarówno rodzinnych jak i konferencji biznesowych (ryc. 7).

Ryc. 6. Fragment wyposażenia restauracji hotelowej
Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Ryc. 7. Gloppehallen (A: wygląd zewnętrzny oraz B: wnętrze)
Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Jest to ogromny obiekt, na który składają się dwie duże sale połączone dwoma szerokimi korytarzami, które przy większych eventach także częściowo przystosowane są do pełnienia funkcji sal. Główna sala wyposażona jest w scenę, system oświetleniowy oraz wszelkie

sprzęty audiowizualne. Ponadto na miejscu znajduje się druga kuchnia, gdzie przygotowywane są posiłki, a także bar i sanitariaty. Wszelkie eventy obsługiwane są przez personel w tradycyjnych norweskich strojach.

Saghuset to kolejny z obiektów wchodzących w skład całego kompleksu Byrkjedalstunet (ryc. 8).

Ryc. 8 Saghuset (A: wygląd zewnętrzny oraz B: wnętrze)

Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Znajduje się tam duża sala konferencyjna, wyposażona w potrzebny sprzęt z tarasem zlokalizowana na pierwszym piętrze, na parterze natomiast znajduje się bar, oraz utrzymany w tradycyjnym stylu pokój, gdzie odbywają się rodzinne, mniejsze imprezy, spotkania etc. Na ścianach tego obiektu przedstawiona została historia miejsca w obrazach oraz fotografiach. Obecne są także motywy związane z polowaniem w postaci skór, czy trofeów łowieckich.

Randalstølen zbudowana została jako tradycyjna chatka myśliwska z pełnym autentycznym nierzadko wyposażeniem (ryc. 9). Można tu zobaczyć tradycyjny opalany węglem piec, rozpalany na życzenie gości. We wnętrzu znajdują się dwa drewniane stoły z ławami przybranymi owczymi skórami. Podłoga wyłożona została z kamieni, a zatem we wnętrzu panuje surowy klimat. Turyści mają możliwość napić się tradycyjnych, norweskich trunków ze specjalnie przygotowanych drewnianych kubków.

Bestastova to sala, która znajduje się nad restauracją, przystosowana została do mniejszych spotkań konferencyjnych, uroczystych spotkań rodzinnych itd.

Lysstøperiet to sklep, pierwotnie ze świecami, dzisiaj można tam kupić tradycyjne norweskie specjały kulinarne, jak również wykonaną z owczej wełny odzież czy obuwie oraz wszelkie związane z geologią elementy pamiątkowe (ryc. 10).

Ryc. 9. Randalstølen (A: wygląd zewnętrzny oraz B: wnętrze)

Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Ryc. 10. Lysstøperiet

Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

Oczywiście przewodni motyw w dalszym ciągu stanowią świece wykonane w najróżniejszych wzorach oraz kolorach, rzeźbione, stanowiące ważny element norweskiej kultury. Na niewielkim stryszku znajduje się natomiast „święteczna kraina”. Można tam znaleźć liczne ozdoby świąteczne dostępne przez cały rok.

Bakeri/Baggeriet czyli najnowszy obiekt w całym kompleksie, a mianowicie piekarnia z kawiarnią. To tam wypiekane jest pieczywo według norweskich receptur. Do cieszących się szczególnym powodzeniem należą różne rodzaje chlebów, a także cytrynowe bułki z wanilią.

Kompleks Byrkjedalstunet to atrakcyjne miejsce nie tylko pod względem oferty hotelowej jaką proponuje. Stanowi wspaniały przykład odtworzenia dawnej norweskiej architektury i układu wsi. Usytuowanie w otoczeniu malowniczej pozostałości polodowcowej jedynie dodaje miejscu atrakcyjności i sprawia, że niewielka wieś, składająca się z zaledwie kilku domostw, stała się konkurencyjna w stosunku do obiektów hotelarskich zlokalizowanych w Stavanger, czy innych tego rodzaju w sąsiedztwie. W sezonie tj. przede wszystkim w okresie lipiec-sierpień, praktycznie niemożliwe jest uzyskanie noclegu bez wcześniejszej rezerwacji, chociaż doba hotelowa do najtańszych nie należy. Koszt wynajęcia pokoju to niemal 1000 koron norweskich.

Warto zaznaczyć, że poza ofertą noclegową czy kulinarną, goście hotelowi mają kontakt ze zwierzętami gospodarskimi (ryc. 11).

Ryc. 11 Zagroda kóz znajdująca się w obrębie kompleksu Byrkjedalstunet

Źródło: Byrkjedalstunet facebook [dostęp: 21.02.2017].

W obrębie kompleksu, z niektórych okien pokoi hotelowych można obejrzeć i posłuchać kóz, które mają tu swoją zagrodę.

Obiekt oferuje kompleksową obsługę hotelowo-gastronomiczną, przy czym charakterystycznym zjawiskiem są tzw. „cruise”. Są to wycieczki autokarowe, których stałym punktem jest pobyt w Byrkjedalstunet, gdzie zwiedzający przechadzają się po całym kompleksie oglądając poszczególne domki, w których często nocują turyści. Nie zwiedzają oni wówczas wnętrza poszczególnych obiektów, ewentualnie ich przedsionki. Do dyspozycji

są natomiast pozostałe, wcześniej omawiane obiekty. Istotnym elementem takiej wizyty jest możliwość skosztowania przez przyjezdnych tradycyjnych, norweskich „lapper”, czyli naleśników podawanych z kwaśną śmietaną i konfiturami malinowymi lub truskawkowymi w Gloppehallen. Całość zorganizowana jest w taki sposób, żeby nie zakłócać funkcjonowania hotelu.

Obiekt jest również ważnym elementem lokalnej gospodarki. Pracownicy obsługujący gości, zajmujący się utrzymaniem porządku i pielęgnacją kompleksu to mieszkańcy Byrkjedal oraz sąsiednich miejscowości. Wszyscy doskonale orientują się w historii miejsca, jego tradycjach - jest to jeden z elementów rozmowy kwalifikacyjnej. Przy czym na uwagę zasługuje fakt, że pracują tu osoby różnych narodowości.

Podsumowanie

Wzrastający postęp technologiczny oraz wszechogarniająca globalizacja, sprawiły, że społeczeństwa stały się coraz bardziej mobilne, nie stanowią dla nich żadnej większej przeszkody wyjazdy na drugi koniec kraju, kontynentu czy globu. Poprawa sytuacji materialnej spowodowała natomiast, że podróże te mają często charakter podróży turystycznych. Jeszcze przed kilkoma laty wyjazdy takie kojarzone były, zresztą bardzo trafnie, z wyjazdami w celach wyłącznie wypoczynkowych, nad morze, na plażę przy pełnym słońcu. Coraz częściej turystów interesują jednak także inne, uzupełniające elementy takiego wyjazdu. Mowa tu przede wszystkim o walorach przyrodniczych czy też kulturowych. Od pewnego czasu to właśnie kultura ludowa, tradycje regionalne, czy też inaczej „powrót do korzeni”, stały się ważnymi celami podróży. Chęć zgłębienia wiedzy na temat miejsca pochodzenia, starodawnych obyczajów czy stylu życia stały się istotnym celem i motywem wyjazdów. Wydaje się, że związane jest to z ogromnymi przemianami kulturowymi, dążącymi do zniesienia tożsamości regionalnej, narodowej, a zmierzającymi do utworzenia tzw. tożsamości globalnej. Istotnym staje się więc pamięć o pochodzeniu, o kulturze i obyczajach własnego kraju. Takimi „miejscami pamięci”, gdzie zgromadzone są elementy materialne dziedzictwa, jak również niematerialne są skanseny. Stanowią one zwykle kompleksy obiektów, w których wnętrzu znajdują się elementy wyposażenia charakterystyczne dla określonej kultury, osady etc. Warto zauważyć, że w tym względzie, z jednej strony funkcja turystyczna, czy też po prostu turystyczne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, służy przede wszystkim turystyce, względem ekonomicznym, z drugiej strony natomiast, stanowi swego rodzaju ochronę i opiekę nad pozostałościami dawnej kultury, ale również tradycji oraz obyczajów. Zwłaszcza, że instytucjonalna ochrona obejmuje przede wszystkim zabytki architektoniczne, pomijając ważny element dziedzictwa niematerialnego. Wykorzystanie natomiast obu elementów jednocześnie, przyczynić może się często do podniesienia konkurencyjności określonej miejscowości, a co za tym idzie regionu. Związane jest to zwykle przede wszystkim z kwestiami ekonomicznymi, a zatem dochodami jakie płynąć mogą z udostępniania określonych obiektów czy kompleksów w nurcie turystycznym. Powstawanie nowych obiektów, czy też udostępnianie już istniejących powoduje także zmiany na lokalnych rynkach pracy - przyczynia się to do utworzenia nowych miejsc pracy bezpośrednio przy obsłudze określonego obiektu, jak również w całej sferze otaczającej, a związanej z gastronomią, noclegami etc.

Obiektami, które w najpełniejszy, wydaje się, sposób łączą zarówno elementy dziedzictwa materialnego, jak również kultury niematerialnej są skanseny. Związane są zwykle z kulturą ludową, zlokalizowane na obszarach wiejskich, wykorzystując ich walory kulturowe, bądź dotyczą krajobrazów przemysłowych, wówczas lokalizacja jest nieco odmienna. Niemniej jednak w Polsce, wśród istniejących skansenów, nie ma obiektów, które w jednym miejscu skupiałyby kilka różnych funkcji, nie jest to także powszechna praktyka.

Przykładem takiego obiektu jest norweski kompleks turystyczno-hotelowy Byrkjedalstunet. Obok znakomicie odtworzonego krajobrazu tradycyjnej wsi norweskiej, obiekt oferuje, poza zwiedzaniem, także dość sporą bazę noclegową zlokalizowaną w obiektach będących jednocześnie tymi wchodzącymi w skład omawianego, niecodziennego „skansenu”, a także bogatą ofertę gastronomiczną, dzięki funkcjonującej tu restauracji oraz piekarni. Ponadto jako usługa towarzysząca zlokalizowany jest tu, będący integralną częścią całego kompleksu, sklep, gdzie można nabyć nie tylko standardowe pamiątki z pobytu w Norwegii, ale również to co charakterystyczne dla kultury norweskiej, a mianowicie świece.

Ten przykład wskazuje na bardzo istotne kwestie, a mianowicie:

1. Turystyka została tu rozwinięta w dwojaki sposób, po pierwsze odtworzono tu tradycyjne domy norweskie, które w XIXw. tworzyły osadę w miejscu dzisiejszego kompleksu Byrkjedalstunet. Zgromadzono tutaj wszelkie pamiątki, w postaci starych fotografii upamiętniających fizjonomię wsi oraz tradycyjne zajęcia ówczesnych farmerów, jak również narzędzia i przedmioty wykorzystywane w codziennej egzystencji. Z drugiej strony obiekty te zostały udostępnione turystom nie tylko jako zabytki kultury norweskiej, ale jako standardowe obiekty hotelowe.
2. Stworzenie kompleksu w centrum obszaru o urozmaiconej rzeźbie, w obecności otaczających gór oraz fiordów, spowodowało ożywienie gospodarcze regionu, stworzono tu wiele miejsc pracy związanych z obsługą turystyczną, co dało pracę mieszkańcom Byrkjedal oraz miejscowości sąsiednich.
3. Powstał obiekt samowystarczalny w ekonomicznym sensie, jest to kompleks odwiedzany corocznie przez rzesze turystów, którzy chcą zobaczyć jak wyglądały w przeszłości wioski skandynawskie, domy, ich wyposażenie. Ponadto pełni również funkcję hotelowo-gastronomiczną. Dzięki możliwości wykorzystania tych niecodziennych i unikatowych pokoi hotelowych czy ofercie tradycyjnej, regionalnej kuchni istnieje dodatkowe źródło finansowania, które sprawia, że możliwe jest utrzymanie całego kompleksu w odpowiednim stanie, rozwój społeczno-gospodarczy miejscowości skupionych wokół, przez stworzenie nowych miejsc pracy.
4. Unikatowość obiektu sprawiła, że stanowi on również wspaniałe miejsce dla organizacji różnego rodzaju eventów, zarówno tych o charakterze niekomercyjnym, tj. ślubów, wesel, imprez regionalnych, jak również jest miejscem atrakcyjnym dla organizatorów konferencji czy wydarzeń związanych z turystyką biznesową.
5. Odtworzenie dawnej wsi norweskiej i przystosowanie do funkcji hotelarskiej jest innowacyjnym rozwiązaniem w branży, miejsce zostało stworzone od podstaw z bezpośrednim przeznaczeniem do prowadzenia działalności w zakresie obsługi noclegowo-gastronomicznej.
6. Obiekt stanowi unikatowe miejsce, które stało się z jednej strony atrakcją turystyczną, z drugiej zaś obiektem hotelowym o niezwykle stylizacji, co powoduje, że przyciąga co roku rzesze turystów, chcących wypocząć w malowniczej scenerii, a jednocześnie zaczerpnąć i poznać nieco tradycje, obyczaje i dziedzictwo Norwegii.

Wydaje się zatem, że dzisiejsza turystyka sprostać musi wielu różnym wyzwaniom. Nie wystarczy obecność obiektów, przedmiotów związanych z dziedzictwem kulturowym. Konieczne jest także stworzenie optymalnej oferty, nie tylko w kontekście obsługi turystów czy zwiedzających, ale również w aspekcie ekonomicznym.

Bibliografia

- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., 2007, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa, s. 43
- Czajkowski J., 1980, *Wybrane zagadnienia metodologiczne dotyczące urządzania ekspozycji skansenowskich*, „Acta Scansenologica”, t. 1, s. 29-39
- Czajkowski J., 1984, *Muzea na wolnym powietrzu w Europie*, KAW, Rzeszów, s. 5
- Dudziak S., 2016, *Zjawisko intersektowości turystyki na przykładzie wzajemnych powiązań branży hotelarskiej z kulturą*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych”, nr 20(1), s. 47-49
- Duriasz-Bułhak J., Połomski K., Potok A. (red.), 2011, *Rzecz o dziedzictwie na wsi. Rady, przykłady, informacje*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa, s. 9-14
- Gaworecki W.W., 2000, *Turystyka*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s.79
- Hełpa-Liszkowska K., 2013, *Dziedzictwo kulturowe jako czynnik rozwoju lokalnego*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, vol.1, nr 6(255), Poznań, s. 5-12
- Kachniewska M.A., 2014, *Czynniki wyboru lokalizacji konferencji i kongresów w ocenie polskich organizatorów* [w:] Celuch K. (red.), *Zarządzanie i organizacja w przemyśle spotkań w Polsce. Teoria i praktyka*, Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji, Warszawa, s. 37-49
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2010, *Produkt turystyczny. Pomysł, organizacja, zarządzanie*, PWE, Warszawa, s. 74
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483)
- Kowalska M., 2010, *Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju społeczno-gospodarczego podgórskich gmin w Małopolsce*, „Krajobrazy rekreacyjne- kształtowanie, wykorzystanie, transformacja. Problemy ekologii krajobrazu”, t. XXVII, s. 447-449
- Kozak M.W., 2008, *Dwory, pałace i zamki-kosztowne pamiątki czy zasób rozwoju?*, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 2(32), s. 108
- Kurzątkowski M., 1978, *Skansen ożywiony-imitacja, inscenizacja czy mistyfikacja* [w:] Czajkowski J. (red.), *Międzynarodowa Konferencja Skansenowska*, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku- materiały, Sanok, s. 73-81
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 1992, *Geografia turystyki Polski*, Warszawa, s.73-75
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, wyd. Kultour.pl, Poznań, s. 63, 123-130,146, 239-285
- Pawlicz, A., Sidorkiewicz M., 2013, *Ekologia jako podstawa innowacyjnego produktu hotelarskiego* [w:] Dominiki P. (red.), *Innowacyjne rozwiązania we współczesnym hotelarstwie*, s. 195-196
- Pisarski Z., 1993, *Wybrane problemy zarządzania parkami narodowymi w różnych krajach europejskich*, „Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych”, nr 6, s. 5-19
- Rouba R., 2010, *Hotelarstwo w zabytkowych rezydencjach jako czynnik modyfikujący otoczenie*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 7
- Stasiak A., 1998, *Funkcja turystyczna polskich skansenów*, „Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. 37, s. 67-72
- Werczyński D., 2014, *Skansen jako produkt turystyczny. Analiza wybranych przykładów*, „Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja”, nr 1(13), s. 157-161
- Wicher-Jesionowska K., 1978, *Organizacja imprez folklorystycznych jako jedna z metod ożywienia ekspozycji skansenu na przykładzie Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu-Bierkowicach*, [w:] Midura F. (red.), *Międzynarodowa konferencja skansenowska w Polsce*, Sanok, s. 95-104
- Witkowski C., Kachniewska M., 2005, *Hotelarstwo cz. III. Hotelarstwo w gospodarce turystycznej*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa, s. 8
- Ziółkowska-Weiss K., 2012, *Innowacyjność w hotelarstwie z uwzględnieniem adaptacji obiektów zabytkowych na bazę noclegową*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Geographica” nr III, s. 43
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r., nr 162 poz.1568)

<http://byrkjedalstunet.no> [21.02.2017]

<http://sjp.pl/skansen> [18.02.2017]

<https://www.facebook.com/byrkjedalstunet/> [21.02.2017]

Norwegian „Hotel Skansen”, an example of connection between cultural and commercial functions

Key words: skansen, cultural heritage, heritage protection, socio-economic development, rural tourism

Abstract

Rapidly advancing globalization processes, have become so common that almost imperceptible, have their effects in various spheres of life. On the one hand they are connected to the economy, the growth of political interdependence of individual states. From another but are closely associated with strong socio-cultural changes. Indeed they lead to loss of social ties, the creation of a global society, and thus the loss of local identity, which replaces a global identity. Therefore it is extremely important is the cultivation and promotion of knowledge about their own origin, connected not only with the elements of material culture, but also of the intellectual. Places that focus both elements of cultural heritage are open-air museums. Skillful use of achievements of individual community gives great opportunities, not only provides care and protection of this priceless heritage, but also stimulates social and economic development. Therefore, before the tourism there are new challenges. Modern tourism must not only provide attractive and competitive at the same time offer for visitors, but also to take care of their own sufficiency in economic terms.